

Norge skal være en trygg havn

Taler
Emilie Enger Mehl

Dato
10 mars 2022

Sted
Stortinget

Omstendigheter

Redegjørelse for Stortinget av justis- og beredskapsministeren om situasjonen i Ukraina

1 President,

Takk for at jeg får komme til Stortinget for å holde en muntlig redegjørelse om flyktningkrisen som følger av Russlands invasjon av Ukraina

5

Vi står ovenfor en massefluktsituasjon i Europa, som også påvirker vårt land.

Selv om de fleste ukrainske flyktningene så langt har reist til andre land enn

Norge, forbereder vi oss nå på å ta imot et mange tusen ukrainere i tiden

fremover. Etatene våre jobber på spreng for å få opp kapasiteten både hva

10 gjelder registrering, mottak, bosetting og alle de tjenestene som flyktningene

kommer til å trenge. Vi skal ta imot flyktningene med varme og omsorg. Og vi

skal planlegge med ansvarlighet og kontroll, slik at løsningene som vi nå lager for

å hjelpe flyktningene, står seg over tid når hverdagen kommer.

15 Skjebnen vil at det i år er 100 år siden Fritjof Nansen, den første

høykommissæren for flyktninger, fikk fredsprisen for sitt humanitære og

fredsskapende arbeid. Hans arbeid handlet blant annet om repatriering av

russiske krigsfanger og om å avhjelpe hungersnød i Russland og Ukraina. Det er

også 100 år siden Ukraina ble en av republikkene som grunnla Sovjetunionen,

20 og 31 år siden Ukraina erklærte seg som selvstendig stat etter Sovjetunionens

fall.

Nå står vi altså i en situasjon der mennesker fra denne delen av Europa igjen er

tvunget på flukt. Jeg tror ikke det er noen her i landet som ikke lar seg berøre av

25 denne meningsløse krigen.

Store byer i Ukraina har falt, og flere byer står i fare for å bli beleiret og lagt i

30 grus. Millioner har rømt fra livene og hjemmene sine. Bildene av fortvilte mødre
og redde barn gjør et sterkt inntrykk. Det er mange modige ukrainske kvinner
som må kjemper en kamp for sine barn og sitt land. Sivile skades og drepes.
Fortvilelsen det ukrainske folk nå går igjennom, er enorm. Vi har enda ikke sett
den fulle virkningen av denne krigen. Den vil påvirke verdensøkonomien,
sikkerhetssituasjonen og folkebevegelser i lang tid. Den påvirker også oss her i
35 Norge. Regjeringens holdning er klar: Vi skal hjelpe - både i Ukraina, i
nærområdene og her.

Det er ukrainerne som bærer det tyngste offeret for Russlands angrep. De
betaler med sine liv og sine hjem.

40

Men Putins angrep har påført Norge andre land i Europa byrder som vi vil
merke i tiden fremover. Angrepet kan føre til økte priser på strøm, olje og gass
som påvirker vanlige folks økonomi her i Norge. Russland og Ukraina er store
eksportører av blant annet mathvete, og vi kan komme til å få økte matpriser.

45 Den russiske invasjonen vil kunne få konsekvenser både for det norske
samfunnet som helhet, og i vanlige folks liv og økonomi.

President,

50 8. mars hadde utenriksministeren og jeg et møte med høykommissæren for
flyktninger, Filippo Grandi. Han hadde også møte med Utenriks- og
forsvarskomiteen her på Stortinget samme dag. Det gjorde dypt inntrykk å høre
ham fortelle om situasjonen på både i Ukraina og i grenseområdene til
nabolandene.

55

President,

I dag er det to uker siden Russland startet invasjonen av Ukraina.

60 FNs høykommissær for flyktninger - UNHCR - melder at over 2 millioner
ukrainere har flyktet på disse to ukene. I følge UNHCR er dette den
flyktningssituasjonen som har utviklet seg raskest i verden siden andre
verdenskrig.

65 Over 1,2 millioner personer har flyktet til Polen, 191 000 til Ungarn, 140 000 til
Slovakia, 438 000 til Romania, inkludert de som kommer via Moldova, rundt

260 000 til Moldova, 100 000 til Russland og 210 000 til andre europeiske land. Dette er tall fra ambassader og UNHCR for 6.-8. mars. Det er usikkerhet
70 forbundet med tallene siden folk kan bevege seg mellom land, men de gir uansett et godt øyeblikksbilde.

Tallene vil bare fortsette å øke. I tillegg til de som flykter fra landet, vil det også
være mange internt fordrevne inne i Ukraina. Det er vanskelig å få sikre tall for
75 dette. Som følge av konfliktene med Russland knyttet til utbryter-republikkene Donetsk og Luhansk og Russlands annektering av Krim-halvøya i 2014, hadde Ukraina et stort antall internt fordrevne også før den pågående invasjonen. Tall for dette ser ut til å variere fra rundt 850 000 (UNHCR 2021) til 1,4 millioner (Sosialdepartementet i Ukraina i 2021).

80 En slik massiv invasjon som nå pågår, innebærer imidlertid en helt ny situasjon. Alle nabolandene opplever nå en tilstrømming i et antall og et tempo som overgår alt man tidligere har sett. Landene gjør en imponerende innsats, men det vil være et spørsmål hvor lenge dette kan vare før de nasjonale systemene når
85 bristepunktet. Dette vil også variere mellom landene, etter landets egen økonomiske situasjon og eksisterende systemer.

Enn så lenge foregår det en form for naturlig distribusjon i Schengen-området. Mange av de som kom i første fase hadde familie og forbindelser i ulike land, og
90 hadde dermed steder å dra videre til. Det er en forventning om at de som kommer ut av Ukraina fremover i mindre grad har dette, og at belastningen på nabolandene da vil øke.

Selv om nabolandene klarer å håndtere situasjonen bra på nåværende tidspunkt,
95 vil den videre utviklingen også avhenge av hva som skjer i Ukraina. Jo mer antallet som flykter øker, jo vanskeligere blir det. Naturlig nok. Hvis Kyiv eller andre store byer faller, må vi forvente at antallet som flykter øker enda mer - om de da klarer å komme seg ut. Det er altså stor usikkerhet om situasjonen.

100 President,

Norge vil bidra med ressurser for å avhjelpe situasjonen i Ukrainas naboland. Norge har nå gitt 2 milliarder til bistand i Ukraina og naboland over Utenriksdepartementets budsjett. Jeg samarbeider tett med utenriksministeren
105 om å fordele disse pengene der behovet er størst. Internasjonale

hjelpeorganisasjoner er viktige nå, og vi vet at ulike FN-organisasjoner, herunder høykommissæren for flyktninger - UNHCR, Flyktninghjelpen, Røde Kors og mange andre gjør en uvurderlig innsats i Ukraina - med stor fare for egne liv - og i nabolandene. Med krigens ødeleggelser følger også mangel på mat, vann, strøm og andre livsnødvendigheter.

Norge har allerede fått bistandsanmodninger knyttet til krisen i Ukraina, og flere anmodninger må forventes. Et hovedprinsipp vil være at norske bidrag til sivil beredskap - slik som personell og materiell - så langt som mulig kanaliseres gjennom EUs ordning for sivil beredskap (Union Civil Protection Mechanism - UCPM), som Norge deltar i.

Et norsk medisinsk team (Norwegian Medical Team - NOR EMT) kan bidra med helsestøtte ved internasjonale katastrofer gjennom team bestående av leger, sykepleiere og teknisk støtte. Teamet er et supplement til mottakerlandets helsetjeneste og ikke-statlige aktørers innsats i akutte kriser. Teamet er nå klart («stand by») for å raskt kunne bistå dersom det er behov for å understøtte lokalt helsevesen i Ukrainas naboland.

Det kan også bli aktuelt med annen bistand gjennom etablerte europeiske samarbeid. Dette koordineres tett med andre europeiske land og EU-byråene.

Norge er klare til å bidra med overføring av flyktninger fra Ukrainas naboland innenfor det europeiske samarbeidet. Det er ikke budsjettert for dette i 2022-budsjettet. Om nødvendig vil jeg fremme en tilleggsproposisjon for Stortinget før den ordinære revideringen av budsjettet i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.

Det er foreløpig ikke kommet i stand en konkret europeisk fordelingsmekanisme, men dette kan endre seg raskt etter hvert som situasjonen utvikler seg. Det pågår nå et arbeid i EU med å koordinere medlemslandenes behov. Det vil være feil å gå ut med et konkret tall nå - vi er i en vurderingsfase og må gjøre ting grundig.

Jeg mener det er viktig at vi får på plass nødvendige rammer for å kunne respondere hurtig hvis behovet oppstår.

President,

Når det gjelder forholdene i Norge, har ukrainere tradisjonelt knapt vært å finne på statistikken for asylsøkere de siste årene. I fjor kom det tre. Per i dag har det kommet rundt 1 000 ukrainere som er registrert som asylsøkere i Norge.

150 Sammenlignet med andre europeiske land, er tallet fortsatt ikke høyt, men økningen er markant. I tillegg må vi anta at det er et betydelig antall ukrainere som allerede har reist visumfritt til Norge og som ikke har registrert seg noe sted - enda. Det samme kan gjelde andre ukrainere.

155 Jeg vil også minne om at UDI og UNE har suspendert utreiseplikten for ukrainske borgere og UDI har lagt søknader om asyl på vent. Dette innebærer at ukrainske borgere som befinner seg i Norge uten oppholdstillatelse ikke vil bli sendt tilbake til Ukraina.

160 Vi forventer og forbereder oss på at antallet asylsøkere vil øke betraktelig fremover. Vi kan antakelig også få se en økning i antall russiske og hviterussiske asylsøkere. En situasjon med store ankomster i løpet av kort tid vil være krevende for alle involverte. Norge har gode rutiner for dette og har et godt mottakssystem som har erfaringer fra tidligere flyktningkriser. Vi gjør oss nå
165 klare for at antall mennesker som flykter fra Ukraina til Norge, vil øke.

President,

UDI er allerede godt i gang med å bygge opp mottakskapasiteten for å kunne
170 håndtere alle flyktningene som kommer. Det inngås i disse dager avtaler på rundt 8 000 mottaksplasser. Dette er et første steg.

I tillegg til har UDI nå gått ut med en ny konkurranse. Alle kommuner og aktører som har mulighet til å drifte mottak er gjennom dette bedt om å melde
175 seg. Målet er å øke kapasiteten ytterligere.

En oppskalering av mottakskapasiteten er nødvendig både for å tilpasse seg dagens situasjon, og for å være forberedt på økte ankomster i tiden fremover.

180 Asylmottak er ett av flere elementer for å kunne innkvartere mange tusen mennesker raskt. Mottakene må sees i sammenheng med rask bosetting i kommunene og bruk av private hjem som oppholdssted. Regjeringen tar i bruk alle deler av beredskapen for å kunne håndtere potensielt store mengder

185 flyktninger som kan komme til Norge på en god måte.

Derfor vurderer vi nå en ordning som kan gjøre det mulig for asylsøkere å i en begrenset periode bo i private hjem, og samtidig motta noe støtte til livsopphold. Det er gode grunner til at dette ikke er en del av regelverket i en
190 normalsituasjon. En eventuell unntaksordning for denne krisen må rammes godt inn, slik at det ikke fører til at flyktningene utnyttes, at flyktningene ikke følges opp og inkluderes, eller gir store belastninger for enkeltkommuner. Dette jobber regjeringen nå med.

195 Vi vet at flyktningstrømmen ut av Ukraina er enorm, men vi vet ikke hvor mange som vil komme til Norge. Ankomstene er fortsatt på et stabilt nivå. Situasjonen er uavklart og kan endre seg raskt.

Jeg er opptatt av å sørge for god beredskap for betydelige ankomster i tiden
200 fremover. Nasjonalt ankomstsenter (NA) i Råde klarer per nå å håndtere de flyktningene som kommer. Det er ikke kø og de som kommer ivaretas på en god måte.

Men kapasiteten kan komme under press. UDI startet derfor tidlig arbeidet med
205 å etablere akuttinnkvarteringskapasitet som i tillegg til ankomstsenteret. Flere mottak og akuttinnkvarteringsplasser er allerede tatt i bruk flere steder i landet. Dette sikrer at regjeringen er i forkant av situasjonen og møter dette med kontroll og ansvarlighet.

210 President,

Politiet skalerer opp registreringen av ukrainere som kommer til Norge. Etter at det nye ankomstsenteret på Råde ble etablert under forrige regjering, skal alle asylsøkere til Norge som hovedregel registrere seg der. Regjeringen mener nå det
215 kan være behov for å kunne registrere seg også andre steder i landet, og politiet vil innen kort tid sørge for at ukrainere som allerede er i Norge vil kunne registrere seg nærmere der de befinner seg.

Det tas sikte på at registrering hos lokalt politidistrikt vil bli et alternativ til
220 registrering på ankomstsenteret, men detaljene i denne løsningen er ikke endelig avklart. En desentralisering av registreringen vil avhjelpe presset på ankomstsenteret på Råde og gjøre det lettere for de ukrainerne som allerede

oppholder seg andre steder enn på Østlandet å få registrert seg.

225

Jeg vil understreke at det er viktig at de som kommer til Norge, eller som allerede er her, registrerer seg.

President,

230

Ettersom UDI nå oppretter mottak raskt, vil mange kommuner i løpet av kort tid komme til å bli vertskommune for et asylmottak. Noen kommuner som ikke har mottak, kan likevel komme til å være vertskommuner for flyktninger som bor privat. For flyktningene som i mottaksfasen bor privat i en kommune som
235 ikke har asylmottak, ser vi på hvordan vi skal unngå at dette belaster kommunen uforholdsmessig økonomisk. Selv i den akutte situasjonen vi står i nå tilstreber UDI å ha god dialog med alle vertskommuner. Skal Norge lykkes med å ta imot flyktningene på en god måte er vi avhengige av et godt samarbeid mellom stat og kommune. Statsforvalteren vil i denne sammenheng spille en viktig rolle. Også
240 frivilligheten vil spille en viktig rolle.

President,

245

Vi har en stor oppgave foran oss. Vi skal tilby innkvartering og oppfølging til alle asylsøkere som kommer til Norge.

250

Ukrainske menn mellom 18 og 60 år får normalt ikke reise ut av Ukraina. Det vil derfor være flest kvinner og barn kommer nå. Det vil også kunne komme en del eldre mennesker. Dette er ikke så vanlig i det «normale» ankomstbildet for
250 asylsøkere. Tidligere har det typisk vært mange unge menn som søkt asyl.

Dette arbeidet krever innsats fra flere sektorer og mange aktører. Jeg vil takke alle de som nå strekker seg, for at vi sammen skal lykkes med dette.

255

President,

260

Sivilforsvaret bistår UDI flere steder på Østlandet. De spiller en viktig rolle i den situasjonen vi er i. Sivilforsvaret følger situasjonen og er i god dialog med UDI for best mulig å planlegge og følge opp eventuelle nye bistandsanmodninger.
260 Sivilforsvaret forventer ytterligere bistandsanmodninger fra UDI og senere fra kommunene.

265 Også frivilligheten spiller en viktig rolle. Røde Kors, Caritas, Norsk Folkehjelp
og mange andre frivillige organisasjoner har mobilisert både her i Norge, i
nabolandene og i Ukraina.

Det er mange nordmenn som nå har lyst til å bidra. Jeg vil oppfordre til at man
tar kontakt med en frivillig organisasjon, som har gode systemer og erfaring med
270 dette, for å finne ut hvordan man best kan hjelpe til i den fasen vi er nå.

President,

Å øke kapasiteten har en kostnadsside. I gjeldende budsjett er det gitt en
275 fullmakt til å overskride bevilgningene knyttet til drift av asylmottak med inntil
900 mill. kroner dersom det er nødvendig for å innkvartere asylsøkere.

Det foregår nå et arbeid med å vurdere om det er nødvendig å fremme en
tilleggsproposisjon for Stortinget før den ordinære revideringen av budsjettet i
280 forbindelse med revidert nasjonalbudsjett.

President,

Som kjent vedtok EU i en egen rådsbeslutning, også fra 4. mars, å aktivere EU-
285 direktivet om midlertidig beskyttelse for personer som flykter fra Ukraina. Også
andre land som ikke er bundet av direktivet, som Danmark, Island og Sveits,
vurderer nå tilsvarende ordninger.

Verken direktivet eller beslutningen er bindende for Norge. Vi har imidlertid en
290 egen bestemmelse i utlendingsloven § 34 om midlertidig, kollektiv beskyttelse
som nå altså kommer til anvendelse. Norge anvendte midlertidig kollektiv
beskyttelse på 1990-tallet i forbindelse med konfliktene i Bosnia og Kosovo.
Mange tusen flyktninger ble da hentet hit.

295 Ordningen er effektiv både for de som kommer hit, og for de som skal ta imot
dem, slik som situasjonen utvikler seg nå.

Regjeringen,

300 Regjeringen besluttet 4. mars å innføre en ordning med midlertidig kollektiv

beskyttelse for borgere av Ukraina. Ordningen innebærer et unntak fra utgangspunktet om at asylsøknader skal vurderes individuelt og åpner for å gi midlertidig beskyttelse etter en gruppevurdering - for eksempel basert på statsborgerskap. Vi arbeider nå med detaljene i ordningen med sikte på at den 305 trer i kraft gjennom kongelig resolusjon i morgen fredag.

President,

310 den midlertidige, kollektive beskyttelsen legger til rette for at flyktningene raskt vil kunne bosettes i kommunene. Det betyr også at tiden i mottak vil kunne bli kortere enn det som er ordinært for flyktninger som kommer til Norge. Det er bra.

315 Ansvar for bosetting av flyktninger ligger hos arbeids- og inkluderingsministeren. Vi har et tett samarbeid, og jeg vet at det jobbes hardt med bosetting og oppfølging av flyktningene etter at de har vært gjennom mottaksfasen.

320 Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet (ImDi) har bedt kommunene melde inn sine muligheter for å bosette og jeg vil oppfordre kommunene til å bidra til at flyktningene raskt kan bosettes i en kommune.

Rask bosetting er viktig for å få barna inn i skoler og barnehager, at for at de 325 voksne kan jobbe og bli en del av lokalsamfunn rundt om i landet.

President,

jeg har inntrykk at av det er stor vilje blant nordmenn til å hjelpe ukrainere i 330 denne vanskelige tiden. Vi ser at folk åpner sine hjem, folk støtter de humanitære organisasjonene som jobber i Ukraina og naboland med penger, og noen reiser til naboland for å hjelpe ukrainere med å komme hit.

Jeg er veldig glad for at folk vil hjelpe, men innvandringen til Norge bør skje i 335 kontrollerte former. Flyktninger som har forlatt Ukraina er trygge i nabolandene. De har klart å komme seg unna krigshandlingene. Det pågår en storstilt innsats for å sikre umiddelbar humanitær hjelp, og det er stor vilje i Europa til å ta imot flyktningene som reiser videre til andre land der de for eksempel har familie og kjente. Jeg mener det er viktig at henting av flyktninger

og asylsøkere bør skje i nasjonal regi og ordnede former.

Når det gjelder det å reise til et naboland for å ta med personer til Norge, skal man også vite hva man gjør og man skal vite hvem man tar med seg. Primært
345 fraråder vi at det organiseres private transporter av ukrainske flyktninger mellom europeiske land.

I store kriser er det dessverre slik at det er mennesker utnytter mulighetene som oppstår, og sårbare mennesker. I en uoversiktlig situasjon, med mange private
350 initiativ er det et risiko for både menneskesmugling og menneskehandel. Det er også risiko for at mennesker som ikke har gode hensikter i Norge tar seg hit i skjul av flyktningstrømmen. For flyktningene kan det være vanskelig å vite hvem som har gode og dårlige intensjoner. I fluktsituasjoner er dette en risiko særlig kvinner og barn, inkludert enslige mindreårige, står overfor. Dette gjelder
355 også i denne situasjonen. Dette vil vi unngå.

President,

Jeg vil berømme, og takke, alle etatene innen berørte sektorer, statsforvalterne
360 og kommunene som nå står på for at vi skal klare å ta imot ukrainerne som kommer hit. Jeg vil også takke frivilligheten, de humanitære organisasjonene og enkeltmenneskene som står på. Den felles innsatsen er helt avgjørende.

Jeg mener videre det er viktig med fortsatt tett dialog med både EU og
365 UNHCR om utviklingen av denne flyktningssituasjonen. Jeg deltar selv aktivt inn i det europeiske samarbeidet. Jeg har deltatt på to europeiske justisministtermøter de siste ukene, og vil holde god kontakt med mine europeiske kollegaer også i tiden fremover. Videre er jeg svært glad for møtet med høykommissæren for flyktninger. Sammen med andre humanitære
370 organisasjoner gjør de et viktig arbeid for å møte flyktningenes umiddelbare behov i nabolandene.

Vi står oppi en massefluktsituasjon i Europa og Norge er beredt på å stille opp for Ukraina og de som flykter i fellesskap med resten av våre europeiske
375 naboland,

Vi må stå sammen i denne svært vanskelige situasjonen. Jeg håper også at vi kan ha bred oppslutning om den jobben vi nå må gjøre for å ta imot ukrainere som

380 trenger beskyttelse og for å ivareta vår egen sikkerhet.

Norge skal sammen med andre europeiske land være en trygg havn for det ukrainske folk. Vi skal stille opp for de som nå trenger beskyttelse, hjelp og omsorg.

385

President,

Jeg vil avslutte med å si, at selv om viljen og evnen til å hjelpe nå er stor, må vi forberede oss på at dette kan bli krevende. Det er bare 14 dager siden den
390 russiske invasjonen. De siste to ukene har det skjedd en stor utvikling fra dag til dag og time for time. Mye kan tyde på at dette bare er begynnelsen.

Hvis mange tusen flyktninger kommer til Norge på kort tid, skaper det mange utfordringer. Det kan legge press på tjenester, og det kan legge press på folk som
395 nå strekker seg langt for å hjelpe. Husk å ta vare på hverandre og dere selv. Husk at vi ikke må strekke strikken så langt med en gang, at den ryker.

Vi må huske på at dette ikke er et sprintløp. Det kan komme til å bli et maraton, og vi skal stå i situasjonen over lang tid.

400

Regjeringen er derfor opptatt av å møte dette med ansvarlighet og kontroll. Når ikke alle spørsmål eller detaljer kan besvares med en gang, er det fordi vi må gå grundig inn i de løsningene vi legger opp til. Det er viktig at løsningene vi nå får på plass kan stå seg over tid. Vi må også være klar over at store mengder
405 flyktninger på kort tid, vil kreve at vi må håndtere ting raskere og med enklere løsninger enn hva vi kan tilby i en normalsituasjon.

Vi skal møte flyktningene med varme og omsorg, tak over hodet og god oppfølging. Vi skal ha en realisme i hva dette betyr for det norske samfunnet.

410

Regjeringen rigger Norge for at vi skal klare dette sammen, ha kontroll, og for at det praktiske skal fungerer best mulig når hverdagen kommer.

Takk.

415

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/norge-skal-vaere-en-trygg-havn>

420

425

430

435

440

445

450

455